

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנייהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת

אגף לחינוך יסודי רכז השתלבות

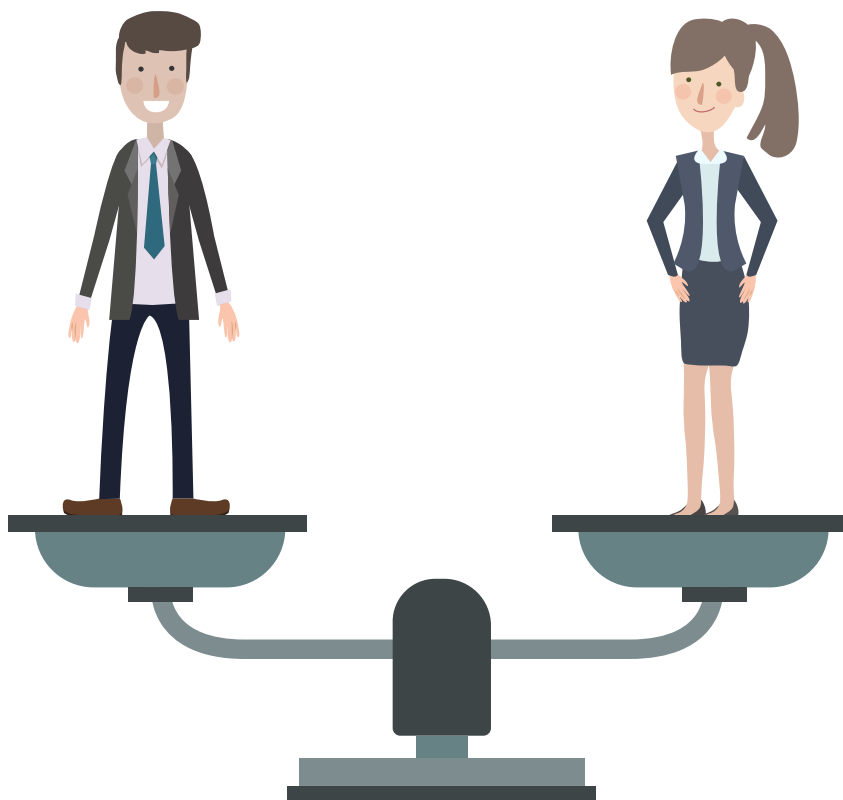
11

אגרת לרכזי השתלבות

אייר תשע"ט - מאי 2019

רכזים¹ יקרים שלום וברכה!

איגרת זו בנושא מגדר באה להאיר את הנושא וחשיבותו. האחריות על התהליכים הנוגעים למגדר הינם של כלל צוות המורים ובראשם מנהל בית הספר. אין באיגרת זו, אמירה, שזה תפקידו של רכז ההשתלבות.

1 נקטנו לשון זכר מטעמי נוחות בלבד. בכל מקום הכוונה היא לכל המגדרים.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת
רכז השתלבות
אגף לחינוך יסודי

11

אגרת לרכזי השתלבות

אייר תשע"ט - מאי 2019

חינוך לשוויון מגדרי מהו ולשם מה?

במוסדות החינוך מתקיימות כמה זירות של מגדר: תכניות לימודים, סדרי ארגון, תכנים נלמדים, עיסוק במיניות, ההרכב המגדרי של העובדים במערכת ויחסי הסמכות בבתי הספר. תצפיות הראו כי מורות ומורים נוטים להפגין יחס שונה כלפי בנים וכלפי בנות בכיתה, אשר יכול לבוא לידי ביטוי בכמה מישורים:

- הקצאת זמן שונה לבנים ולבנות (יותר זמן לבנים)
- ניהול שונה של דו-שיח, למשל: בעוד שכלפי בנות ייעשה שימוש בביטויים רגישים וסלחניים, כלפי בנים השפה בדרך כלל מעודדת ומדרבנת יותר.
- במוסדות החינוך בארץ (כמו גם בעולם המערבי) נמצא כי מספר הבנים הלומדים במגמות ריאליות גבוה יותר ממספר הבנות, ובמגמות רוח וחברה מספר גבוה יותר של לומדות. כידוע, לבחירת מקצוע הלימודים בתיכון נודעת השפעה על בחירת תחום הלימודים הגבוהים ועל ההשתלבות בשוק העבודה, מה שמנציח בסופו של דבר פערים בין גברים ונשים.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת
רכז השתלבות
אגף לחינוך יסודי

11

אגרת לרכזי השתלבות

אייר תשע"ט - מאי 2019

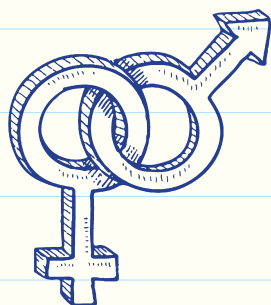
גם בספרי הלימוד נמצאו הטיות מיניות שונות: פערים בין שיעור ההופעה של דמויות גברים לבין שיעור ההופעה של דמויות נשים, ייצוגיות סטריאוטיפית של נשים וגברים ועוד, לכן משרד החינוך מחייב היום לעריכה מגדרית כתנאי למתן רישיון לספר לימוד.

חיזוק תפיסות סטריאוטיפית, לצד שיח ופרקטיקות שאינם רגישים מגדר, אינם מאפשרים לתלמידות ולתלמידים להתפתח באופן התואם את כישוריהם ונטיותיהם אלא תוחם אותן ואותם בגבולות ההבניות המגדריות. לחינוך יכולה להיות השפעה מכרעת על האפשרות לשינוי חברתי באמצעות הגברת המודעות של צוותי החינוך לנושא המגדר ובאמצעות פיתוח סביבה והתערבויות מגוונות שמטרתן תמיכה בשוויון מגדרי. מתוך הבנה זו ניסח משרד החינוך הוראה מחייבת המדגישה את הצורך בחינוך לשוויון מגדרי:

"שוויון הזדמנויות בחינוך לשני המינים משמעו יצירת סביבה חינוכית-תרבותית ואקלים חינוכי המבטיחים נגישות שווה להתנסויות חינוכיות מגוונות ועידוד וקידום תלמידים ותלמידות על פי הכישורים, המיומנויות וההתאמה האישית, באופן ענייני ולא סטריאוטיפי. תפיסה שוויונית אמיתית, שיש לה גם ביטויים התנהגותיים ולא ביטויים הצהרתיים בלבד, מחייבת את המחנכים ואת מכשירי המורים לפיתוח הפוטנציאל האישי של כל תלמיד ותלמידה, להקפדה על מתן תגמולים על פי מדדים ענייניים ולהדרכת התלמידים והתלמידות לבדיקת אופציות מגוונות בהשכלה, ברכישת מקצוע וקריירה, וכל זאת מתוך גישה המנותקת מציפיות לא רלוונטיות. חינוך לשוויון הזדמנויות משמעו מחויבות לשיפור הדימוי העצמי של התלמידים והעוסקים בחינוך, ומטרתו לאפשר הזדמנויות שוות למימוש עצמי בהווה כתשתית לרווחה אישית וחברתית ולהישגים אישיים התואמים את היכולת ואת השאיפות של התלמידות והתלמידים בבגרותם".

(מתוך חוזר מנכ"ל תשס"ג 4 ד (9.4-4))

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת
רכז השתלבות
אגף לחינוך יסודי

11

אגרת לרכזי השתלבות

אייר תשע"ט - מאי 2019

מהלכה למעשה - מה ניתן לעשות בפועל כדי לקדם שוויון בין המינים בחינוך?

כדי להוביל שינוי עמוק בתחום המגדר בבית הספר ובכיתת הלימוד, יש לעבוד במקביל בשלושה מישורים: החזון, תכנית העבודה והמבנה הארגוני. היבטים אלו מצריכים מעורבות הנהלת בית הספר ומחוייבות לתהליך עומק ארוך טווח. יחד עם זאת, ניתן להוביל שינוי משמעותי כבר כעת מתוך מודעות ושינוי פרקטיקות במסגרת העשייה השוטפת של בית הספר. בחלק זה נתייחס לשינויים שניתן לבצע כבר כעת בחמישה מרחבים: קידום מקצועי של צוות ביה"ס, פדגוגיה, סביבה לימודית, תחום חברתי ותקשורת.

הסדירויות והפעילויות המוצעות כאן משקפות מצב אופטימלי, אך כל אחד ואחת מוזמנים לבחור מתוכן את מה שמתאים בעת הזו לבית הספר.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת
רכז השתלבות

11

אגרת לרכזי השתלבות

אייר תשע"ט - מאי 2019

קידום מקצועי

* הגברת מודעות

בסגל החינוכי יתקיימו מעגלי שיח במסגרות שונות העוסקים בשאלות מגדריות תוך בחינת סוגיות שונות, כגון באיזו מידה חברי הצוות החינוכי מתאמצים להקפיד על שוויוניות בין המינים בהווה הבית-ספרית? באיזו מידה חברי הצוות חווים שוויוניות במערכת? כיצד תלמידים חווים את השוויון? המורים יבחנו באופן רפלקטיבי סוגיות הקשורות לעמדות שלהן ושלהם בנושאים הקשורים למגדר ואת האופן שבו אלו משפיעות על עבודתם.

* יש לצייד את המורים ב'ארגז כלים' של אסטרטגיות הוראה

המקדמות שוויון הזדמנויות מגדרי בהוראה, תוך העלאת המודעות לגורמים המעכבים ולגורמים המקדמים למידה אפקטיבית של בנות ובנים בשיעור וחיזוק תחושת המסוגלות של בנות ובנים (פירוט בהמשך).

פדגוגיה

* פיתוח יחידות הוראה ממוקדות שוויון מגדרי:

הצוותים המקצועיים יפתחו תוכני לימוד וחומרים המחנכים לשוויון מגדרי ולעיצוב תפיסת עולם ותרבות שוויוניים. היבטים מגדריים צריכים לבוא לידי ביטוי בשיעורים בכל תחומי הדעת.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת

אגף לחינוך יסודי | רכז השתלבות

11

אגרת לרכזי השתלבות

אייר תשע"ט - מאי 2019

* הקפדה על תוכני לימוד נטולי סטריאוטיפים מגדריים:

צוות המורים בכל מקצוע יבחן את ספרי הלימוד בראייה מגדרית ביקורתית כדי לזהות סטריאוטיפיים מגדריים והבניות חברתיות מוטות מגדרית. צוות המורים ידאג שהמבחנים והטקסטים הנלמדים יהיו נטולי סטריאוטיפיים מגדריים.

* הפעלת תוכניות ייחודיות במקצועות השונים:

למשל בשפה, מפתח הלב, בהיסטוריה, בתכניות לקראת בת מצווה ועוד.

* סדנת מנהיגות נשית:

בבית הספר תתקיים סדנת מנהיגות נשים בשילוב מורות, תלמידות ואמהות. בתהליך תיחשפנה המשתתפות לתיאוריות הומניסטיות פמיניסטיות, ותתמודדנה עם הסוגיות: מה המשמעות מבחינתי להיות נערה/אישה/אם ומורה? מיהי הדמות הנשית הנערצת עלי ומהו מגדלור היעדים שלי בחיי העתידיים?

* סדנה לבירור סוגיות בזהות הגברית:

במקביל יש לקיים סדנאות עם בנים סביב זהותם הגברית. מה המשמעות של להיות בן/נער/גבר. לפתח שפה רגשית ולתת לגיטימציה למופעים מגוונים של גבריות שאינה מזוהה עם הסטריאוטיפ הנפוץ.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת

אגף לחינוך יסודי | רכז השתלבות

11

אגרת לרכזי השתלבות

אייר תשע"ט - מאי 2019

* עידוד בנות ובנים לבחור בקשת המקצועות הנלמדים:

בית הספר יעודד בנות ובנים לבחור במגוון המקצועות העומדים בפניהם להרחבה ויפתח את כל המגמות בפני בנות ובנים כאחד. לא תהיה הסללה, גלויה או סמויה, של תלמידות ותלמידים למקצועות בהתאם למגדר.

* הפעלת תוכנית צמצום פערים לתלמידים ולתלמידות:

בבית הספר תתקיים תוכנית לקידום בנות במתמטיקה, במדעים וטכנולוגיה, ותוכנית לקידום בנים בתחום השפה ומניעת נשירה.

* קידום שוויוני של היצירתיות בקרב תלמידות ותלמידים:

יש לאפשר ביטוי ליצירתיות התלמידים וחוויותיהם האישיות והטמעת ערכי השוויון באמצעות לימודי אומנות לכלל התלמידים: ציור, פיסול, עיצוב סביבתי, תיאטרון, מוזיקה, כתיבה יוצרת וכדומה.

* הפעלת תוכניות חיצוניות מאושרות:

בבית הספר תופעלנה תוכניות, שאושרו על ידי משרד החינוך, ומטרתן הטמעת ערכי השוויון והתמודדות עם סטריאוטיפים מגדריים. התוכניות יתחילו כבר מהגיל הרך.

[\(מצורף קישור לתכנית שווה דיבור ולאתר היחידה בו חומרים נוספים\).](#)

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

11

אגרת לרכזי השתלבות

אייר תשע"ט - מאי 2019

דרכי הוראה - למידה - הערכה

* ניהול שיעורים מתוך מודעות מגדרית:

המורים יקדישו שימת לב לדרך התנהלותם בכיתה כדי שלא תהיה מוטה מגדרית. המורים יגלו רגישות לדרכי השיח בכיתה ולהעברת משוב לתלמיד ולתלמידה, תוך הקפדה על הקצאת זמן שוויונית לבנות ולבנים, על התבטאות שוויונית ומקדמת ועל תקשורת עם המורה. כמו כן המורים יקפידו על שפה שוויונית בעל-פה ובכתב עד כמה שניתן.

* במטלות הערכה

הימנעות מאבחנה בין המינים לצורך מילוי המשימה על חלקיה השונים, הכללה מכוונת של מטלות המאתרות את השימוש בסטריאוטיפים מגדריים בחברה - מקורם, ביטוייהם, השלכותיהם ומשמעותם, הכללה מכוונת של פעילויות לפיתוח רגישות ומודעות לייצוגם או לאי-ייצוגם של בני שני המינים בכל סוגי מקורות המידע.

* במטלות ביצוע

יש להקפיד על מטלות הדורשות הפעלת אינטליגנציות מרובות כדי לאפשר לבנים ולבנות לבטא את הבנתם בדרכים מגוונות.

סביבות למידה

* חלוקה שוויונית של המרחב והמשאבים הבית ספריים:

תינתן הקצאה שווה של זמן ומרחב לבנים ולבנות. המרחב הבית ספרי יחולק בצורה שווה: מגרשי המשחקים יחולקו במידה שווה בין הבנים לבנות. בבית הספר יחולקו משאבים באופן שוויוני לבנים ולבנות בסביבות לימודיות, טכנולוגיות ופיזיות.

* טיפוח סביבות למידה המשקפות שוויון בין המינים:

עיצוב סביבות הלמידה - מסדרונות, חצר, חדרי כיתות, ספרייה וכדומה יהיה מעוגן בתפיסה השוויונית, והטקסטים המילוליים והחזותיים יציגו בנים ובנות מתוך ראייה שוויונית. פינות המשחק והפנאי ייבנו תוך ראייה מגדרית שוויונית המאפשרת מגוון אפשרויות של פעילויות חברתיות (בכלל זה כאלו הנחשבות 'נשיות' ו'גבריות') המיועדות לשני המינים, ללא הטיה והסללה מגדרית.

* תצוגת תוצרי תלמידים באופן שוויוני

בנים - בנות במרחבי ביה"ס

* שירותים:

תאי השירותים לבנות ימוקמו בקרבה למקום שיש בו השגחה וכן יוקצו יותר תאי שירותים לבנות.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת
רכז השתלבות

11

אגרת לרכזי השתלבות

אייר תשע"ט - מאי 2019

* ספרייה:

לזמן ספרים המעודדים שוויון מגדרי. לעודד חשיבה מגדרית כלפי ספרים המקבעים חשיבה סטריאוטיפית.

* סביבות טכנולוגיות:

חלוקה שוויונית של המרחב, המשאבים, המטלות והתפקידים במרחב המקוון.

קבוצות לומדים ומערכת שעות

* יש לאפשר פרקי זמן מאורגנים ומסודרים לשיח אינטימי על סוגיות מגדריות לבנים בנפרד ולבנות בנפרד עפ"י הצורך.

* ניצול השעות הפרטניות לשיח עפ"י מגדר ובהתאם לצורך

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת
רכז השתלבות
אגף לחינוך יסודי

11

אגרת לרכזי השתלבות

אייר תשע"ט - מאי 2019

תחום חברתי

* **קיום מסגרות שונות שבהן יתאפשר דיון מעמיק ורלוונטי לחיי התלמיד בסוגיות מגדריות.**

לדוגמה - בשיעורי מחנך יתקיימו דיונים לפיתוח מודעות להבניות חברתיות המשעתקות חלוקת תפקידים 'מסורתית' בין בנות ובנים ולסטראוטיפים מגדריים.

יתקיים גם שיח משמעותי ביחס למימוש ערכי השוויון בבית הספר ובחברה הישראלית, תוך התמודדות עם סוגיות אקטואליות בתחום זה הנמצאות במוקד הדיון הציבורי.

* **הקפדה על שוויון מגדרי במועצת תלמידים ובפורום 'מנהיגות':** בבית הספר יינתן מקום שווה במועצת תלמידים לבנות ולבנים, תוך עידוד הבנות והבנים לפעילות במרחב בית הספר.

* **קידום פעילויות ערכיות להטמעת ערכי השוויון בין המינים:** בית הספר ייזום פעילויות שמטרתן הטמעת ערכי השוויון בין המינים, לדוגמה תחרות חיבורים בנושא שוויון בין המינים, תחרות כרזות, שבוע שוויון, יום קולנוע, תערוכה בנושא וכדומה.

* **ציון הימים הבין-לאומיים בנושא נשים ופעילות הסברה בנושא המאבק באלימות נגד נשים:**

יום הילדה הבין-לאומי (11 באוקטובר) יום המאבק הבין-לאומי למניעת אלימות נגד נשים (25 בנובמבר), יום האישה הבין-לאומי (8 במרץ).

בימים אלה תתקיים בבית הספר פעילות חינוכית המתייחסת למצבן של ילדות ונשים בעולם ובישראל ולמאבקן לשוויון זכויות חוקי וחברתי ([חומרים רלוונטיים נמצאים באתר היחידה למגדר ולשוויון בין המינים בחינוך](#)).

תקשורת:

* שימוש בשפה המקדמת שוויון מגדרי:

סטריאוטיפים מגדריים ותפיסות פטריארכליות משתקפים בלשון ומחזקים הבניות חברתיות מוטות מגדרית. צורת הזכר נתפסת כצורה הבסיסית ממנה נגזרות שאר הצורות, "ברירת מחדל" המייצגת את הצורה הניטרלית של הלשון. לפיכך ביה"ס מחויב להשתמש בשפה שוויונית המופנית לבנים ולבנות: המודעות להיררכיות שיוצרת השפה והשימוש בה בתוך מערכת החינוך צריכה לבוא לידי ביטוי באופן שבו ינוסחו הטקסטים הבית-ספריים: תכנים לימודיים, חוזרים להורים ולתלמידים, תקנון בית הספר, עתון בית ספר, פלקטים, לוחות המודעות וכדומה. בטקסטים הבית-ספריים מומלץ להשתמש בשפת רבים - הפונה לנשים ולגברים כאחד.

ניתן לבחור חלק מהעקרונות והפעולות המוצעות בהתאם לתרבות בית הספר וצרכיו. צוות היחידה ישמח לעמוד לרשותכם להיוועצות והתאמת התכניות לצרכים העולים במסגרת עבודתכן.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

11

אגרת לרכזי השתלבות

אייר תשע"ט - מאי 2019

להרחבת קריאה ראה מסמך
"הטמעת השוויון המגדרי במערכת החינוך בישראל מהלכה למעשה"

האיגרת נכתבה על ידי מדריכות היחידה לשוויון בין המינים סהר עדס
וסמדר גלעד ונערכה על ידי מנהלת היחידה, אושרה לרר שייב.

בברכת הצלחה,

מוריה טלמור וצוות המדריכים:

עידית הוכברג, צביה טרוטנר, טלי מנו, סיוון ולדמן, לילי ישראל,
גלי אלדר, מיכל פרנקל, אניטה גולשה, אתי אהרון, יעל גודל,
סנאא ותד ויפי ברנדויין

עיצוב גרפי גלית סבג "טו דו דיזיין"

הוצאה לאור גף פרסומים, משרד החינוך

התשע"ט - 2018